

दमयन्त्युवाच।

गच्छ केशिनि जानीहि क एष रथवाहकः।

उपविष्टो रथोपस्थे विकृतो ह्रस्वबाहुकः ॥ ३-७२-१ ॥

अभ्येत्य कुशलं भद्रे मृदुपूर्वं समाहिता।

पृच्छेथाः पुरुषं ह्येनं यथातत्त्वमनिन्दिते ॥ ३-७२-२ ॥

अत्र मे महती शङ्का भवेदेष नलो नृपः।

तथा च मे मनस्तुष्टिर्हृदयस्य च निर्वृतिः ॥ ३-७२-३ ॥

ब्रूयाश्चैनं कथान्ते त्वं पर्णादवचनं यथा।

प्रतिवाक्यं च सुश्रोणि बुध्येथास्त्वमनिन्दिते ॥ ३-७२-४ ॥

बृहदश्व उवाच।

एवं समाहिता गत्वा दूती बाहुकमब्रवीत्।

दमयन्त्यपि कल्याणी प्रासादस्थान्ववैक्षत ॥ ३-७२-५ ॥

केशिन्युवाच।

स्वागतं ते मनुष्येन्द्र कुशलं ते ब्रवीम्यहम्।

दमयन्त्या वचः साधु निबोध पुरुषर्षभ ॥ ३-७२-६ ॥

कदा वै प्रस्थिता यूयं किमर्थमिह चागताः।

तत्त्वं ब्रूहि यथान्यायं वैदर्भी श्रोतुमिच्छति ॥ ३-७२-७ ॥

बाहुक उवाच।

श्रुतः स्वयंवरो राज्ञा कौसल्येन यशस्विना।

द्वितीयो दमयन्त्या वै श्वोभूत इति भामिनि ॥ ३-७२-८ ॥

श्रुत्वा तं प्रस्थितो राजा शतयोजनयायिभिः।

हयैर्वातजवैर्मुख्यैरहमस्य च सारथिः ॥ ३-७२-९ ॥

केशिन्युवाच।

अथ यो ऽसौ तृतीयो वः स कुतः कस्य वा पुनः।

त्वं च कस्य कथं चेदं त्वयि कर्म समाहितम् ॥ ३-७२-१० ॥

बाहुक उवाच।

पुण्यश्लोकस्य वै सूतो वाष्णोय इति विश्रुतः।

स नले विद्रुते भद्रे भाङ्गस्वरिमुपस्थितः ॥ ३-७२-११ ॥

अहमप्यश्वकुशलः सूदत्वे च सुनिष्ठितः।

ऋतुपर्णेन सारथ्ये भोजने च वृतः स्वयम् ॥ ३-७२-१२ ॥

केशिन्युवाच।

अथ जानाति वाष्ण्यः क्व नु राजा नलो गतः।

कथंचित्त्वयि वैतेन कथितं स्यात्तु बाहुक ॥ ३-७२-१३ ॥

बाहुक उवाच।

इहैव पुत्रौ निक्षिप्य नलस्याशुभकर्मणः।

गतस्ततो यथाकामं नैष जानाति नैषधम् ॥ ३-७२-१४ ॥

न चान्यः पुरुषः कश्चिन्नलं वेत्ति यशस्विनि।

गूढश्चरति लोके ऽस्मिन्नष्टरूपो महीपतिः ॥ ३-७२-१५ ॥

आत्मैव हि नलं वेत्ति या चास्य तदनन्तरा।

न हि वै तानि लिङ्गानि नलं शंसन्ति कर्हिचित् ॥ ३-७२-१६ ॥

केशिन्युवाच।

यो ऽसावयोध्यां प्रथमं गतवान्ब्राह्मणस्तदा।

इमानि नारीवाक्यानि कथयानः पुनः पुनः ॥ ३-७२-१७ ॥

क्व नु त्वं कितव छित्त्वा वस्त्रार्धं प्रस्थितो मम।

उत्सृज्य विपिने सुप्तामनुरक्तां प्रियां प्रिय ॥ ३-७२-१८ ॥

सा वै यथा समादिष्टा तत्रास्ते त्वत्प्रतीक्षिणी।

दह्यमाना दिवारात्रं वस्त्रार्धेनाभिसंवृता ॥ ३-७२-१९ ॥

तस्या रुदन्त्याः सततं तेन दुःखेन पार्थिव।

प्रसादं कुरु वै वीर प्रतिवाक्यं प्रयच्छ च ॥ ३-७२-२० ॥

तस्यास्तत्प्रियमाख्यानं प्रब्रवीहि महामते।

तदेव वाक्यं वैदर्भी श्रोतुमिच्छत्यनिन्दिता ॥ ३-७२-२१ ॥

एतच्छ्रुत्वा प्रतिवचस्तस्य दत्तं त्वया किल।

यत्पुरा तत्पुनस्त्वत्तो वैदर्भी श्रोतुमिच्छति ॥ ३-७२-२२ ॥

बृहदश्व उवाच।

एवमुक्तस्य केशिन्या नलस्य कुरुनन्दन।

हृदयं व्यथितं चासीदश्रुपूर्णे च लोचने ॥ ३-७२-२३ ॥

स निगृह्यात्मनो दुःखं दह्यमानो महीपतिः।

बाष्पसंदिग्धया वाचा पुनरेवेदमब्रवीत् ॥ ३-७२-२४ ॥

वैषम्यमपि संप्राप्ता गोपायन्ति कुलस्त्रियः।
आत्मानमात्मना सत्यो जितस्वर्गा न संशयः ॥ ३-७२-२५ ॥
रहिता भर्तृभिश्चैव न क्रुध्यन्ति कदाचन।
प्राणांश्चारित्रकवचा धारयन्तीह सत्स्त्रियः ॥ ३-७२-२६ ॥
प्राणयात्रां परिप्रेप्सोः शकुनैर्हृतवाससः।
आधिभिर्दह्यमानस्य श्यामा न क्रोद्धुमर्हति ॥ ३-७२-२७ ॥
सत्कृतासत्कृता वापि पतिं दृष्ट्वा तथागतम्।
भ्रष्टराज्यं श्रिया हीनं क्षुधितं व्यसनाप्लुतम् ॥ ३-७२-२८ ॥
एवं ब्रुवाणस्तद्वाक्यं नलः परमदुःखितः।
न बाष्पमशक्तसोढुं प्ररुरोद च भारत ॥ ३-७२-२९ ॥
ततः सा केशिनी गत्वा दमयन्त्यै न्यवेदयत्।
तत्सर्वं कथितं चैव विकारं चैव तस्य तम् ॥ ३-७२-३० ॥